

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ОСНОВІ ЛІЗИНГУ

Машлякевич А.О., канд. екон. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. У статті розглядається питання державної підтримки сільського господарства на основі лізингу. Аналізується досвід функціонування агросфери України та інших країн світу.

Ключові слова: світова організація торгівлі (СОТ), лізинг, державна підтримка, агропромисловий комплекс (АПК).

The abstract. The questions of the agriculture state support on the basis of leasing are considered in the article. The experience of agrosphere of Ukraine and other countries functioning is analyzed.

Keywords: world trade organization (WTO), leasing, state support, agrarian and industrial complex.

Постановка проблеми. В умовах економічної кризи, яка негативно відображається на функціонуванні підприємств усіх галузей вітчизняного національного господарства, зокрема і його АПК постає актуальне завдання щодо формування системи державної підтримки сільського господарства на основі лізингу. Здійснювані державою заходи щодо підтримки вітчизняних сільгосптоваровиробників зовсім недостатні, не послідовні, і це виражається в суперечливості регулювання сфер продовольчого комплексу, відсутності механізмів державного й ринкового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах ринку, коли старі структури в Україні вже не функціонують, а нові тільки створюються, лише інститути держави, як система представницької й виконавчої влади, можуть і повинні забезпечити соціальний і економічний порядок, запобігти дезінтеграції суспільства, ввести країну в нормальне правове русло й здійснити соціальні, економічні й політичні реформи [5]. Питання державного регулювання лізингових процесів в Україні у своїх роботах досліджували Білоусова О.С., Кадацька А.М., Коваленко Н., Левковець О.М., Подік А.В. та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Але в їх роботах проблему державної підтримки сільського господарства в теорії висвітлено недостатньо. Потрібно чітко виділити напрямки, по яких повинна здійснюватися державна підтримка сільських товаровиробників, а також приділити увагу державному регулюванню аграрного сектора України в умовах СОТ з метою забезпечення продовольчої безпеки країни.

Метою статті є вивчення інформаційних аспектів щодо державної підтримки аграрного сектору в Україні та інших розвинених країнах світу, на базі отриманих результатів запропонувати механізм державної підтримки сільськогосподарського виробництва в нашій країні на основі лізингу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Дослідження показали, що аграрна реформа не призвела до утворення економічно ефективних форм власності й господарювання на землі. Причин тому багато, але найголовніші – це втрата керованості АПК у цілому й сільському господарстві, зокрема, відсутність державного механізму підтримки в сільському господарстві, порушення паритету цін і еквівалентності обміну аграрного сектора з іншими галузями.

У нас у країні створювався стихійний ринок, без регулювання, і ринкові відносини перетворилися зі стимулу розвитку агропромислового комплексу у фактор його руйнування. У цей час необхідність державної підтримки мало в кого викликає сумнів.

Фінансово-економічна криза, спровокувавши небувале коливання цін на сільськогосподарську продукцію, загострила світову продовольчу проблему, успішність вирішення якої багато в чому визначається ефективністю державної підтримки в сільському господарстві. Тому, ряд держав розглядають посилення ролі держави в аграрній сфері як найбільш перспективний напрямок аграрної політики, щоб за рахунок діючих адміні-

стративно-економічних важелів забезпечувати національну продовольчу безпеку й підтримувати високий експортний потенціал продукції АПК [6].

Одним з ключових завдань державного регулювання в закордонних країнах було й залишається підтримка сільських товаровиробників. Вона здійснюється різними способами, у тому числі:

- заходами прямої підтримки сільського господарства за допомогою цінової, кредитної, податкової, митної політики, що сприяють зростанню доходів селян і забезпечують їм ведення розширеного відтворення в умовах ринкових відносин;
- регулюванням і координацією міжгалузевих зв'язків, спрямованих на досягнення збалансованості у всіх ланках продовольчого ланцюга;
- підтримкою органів аграрної кооперації, територіальних і продуктових спілок і асоціацій сільських виробників, інших громадських організацій, що представляють інтереси селянства на всіх рівнях управління;
- участю в розробці й реалізації соціальних проектів і програм для сільської місцевості й сільського населення.

Дослідження показали, що пряма підтримка сільських виробників за допомогою цілеспрямованої політики цін і доходів є, найбільш потужними й діючими засобами підйому аграрного сектора у більшості розвинених країн світу, і зокрема в США, Канаді, країнах Західної Європи. Незважаючи на те що частка аграрних виробників у кінцевій ціні продовольчої продукції, як правило, не є предметом прямого державного встановлення й регулювання, підтримка цін і доходів фермерів здійснюється таким чином, щоб забезпечити їм сприятливі умови для розширеного відтворення при зростаючому тиску на сільське господарство з боку більш монополізованих, переробних, торговельних і обслуговуючих галузей і підприємств АПК [7].

Найбільший рівень державного субсидування аграрного виробництва відзначався у Швейцарії (82%), Норвегії (75%), Японії (74%), Австрії (44%). Крім того, середньозважені імпорتنі тарифи на сільськогосподарську продукцію, що характеризують ступінь захисту внутрішнього продовольчого ринку, в економічно розвинених країнах набагато вище, ніж у країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою. Так, вони становили: у країнах, що розвиваються, – 18,8% (у тому числі в Китаї – 40,6%), у країнах з перехідною економікою – 13,4%, у Росії – 10,5%, в економічно розвинених країнах – 43,4%. Разом з тим певним недоліком даної форми державного впливу, на думку ряду аналітиків і дослідників, є її висока витратність, що відчутно б'є по кишенях платників податків. В останні роки все голосніше лунають голоси про необхідність розумного розширення сфери ринкової конкуренції в продовольчому секторі, а також застосування тут інших, менш витратних методів державного впливу й регулювання.

Значні кошти у формі державної підтримки аграрного виробництва, щорічно виділяються в розвинених країнах на підготовку кадрів і наукові дослідження в сільському господарстві (тонка хімія, генетика, біотехнологія). Все це значною мірою й обумовлює той факт, що найбільш економічно розвинені країни - США й члени Європейського союзу забезпечують близько 70% світового експорту сільськогосподарської продукції [8]. Значною формою державної участі в розвитку аграрного сектора є підтримка формування й функціонування розгалуженої системи виробничої кооперації, регіональних і продуктових спілок і асоціацій сільських товаровиробників, що безпосередньо представляє й відстоює інтереси селянства на всіх рівнях, включаючи урядовий - це одна з найбільш демократичних і найменш витратних форм державного регулювання.

У країнах Європейського союзу (ЄС) регулювання аграрного ринку здійснюється постійно. Змінюються лише його методи, у період дефіциту продукції вітчизняного виробництва стимулюються його розширення й інтенсифікація, головним чином, за рахунок цінового субсидування. У міру насичення внутрішнього ринку акценти загальної аграрної політики зміщаються у бік стабілізації виробництва, його перерозподілу в регіони з мінімальними витратами, поетапної лібералізації й екологічної складової.

Дослідження показують, що в сформованих обставинах (зростання цін на продовольство, зниження обсягу виробництва сільгосппродукції й загрози продовольчій без-

пеки) вихід із кризи бачиться в збільшенні й удосконалюванні державної підтримки сільському господарству. Політика державного контролю необхідна для неефективних товаровиробників, у яких ціна реалізації продукції не покриває видатків на її виробництво. Політика економічного сприяння призначена для малоефективних виробників, у яких ціна реалізації продукції перевищує собівартість виробництва, але не забезпечує економічний прибуток. Політика державного невтручання для ефективних товаровиробників має на увазі відсутність державного контролю й регулювання їх діяльності. Даний тип виробників не має потреби в прямому регулюванні ринку, ціновій підтримці.

Для сільського господарства України в умовах СОТ державне регулювання з метою забезпечення продовольчої безпеки країни життєво необхідне, оскільки аграрний сектор функціонує в складних економічних умовах. Тому на сучасному етапі державна підтримка повинна мати певну спрямованість: переорієнтація на посилення інвестиційної активності різке збільшення довгострокового кредитування; збільшення в бюджетах всіх рівнів частки підтримки реалізації сільгосппродукції виробниками. Одночасно варто враховувати, що країни-члени СОТ повинні забезпечити вільний доступ на свій ринок сільськогосподарських продовольчих товарів. Модель державної підтримки сільськогосподарського виробника по класифікації СОТ представлена на рис.1.



Рисунок 1 – Модель державної підтримки сільгосптоваровиробників по класифікації СОТ

Однак навіть ефективні виробники мають потребу у фінансових ресурсах для капітальних вкладень в основні засоби, фінансування заходів щодо підвищення родючості земель, закупівлі матеріально технічних ресурсів. Пропонується передбачити для цієї групи державну підтримку доступності системи кредитування. Причому субсиду-

вання процентних ставок по кредитах повинне бути більшим, ніж для малоефективних товаровиробників. Ставки повинні бути нижче, ширше перелік надаваних банківських послуг. У розвинених країнах в останні десятиліття склалася багатоканальна система підтримки сільського господарства. Широке застосування знайшли американська й західноєвропейська моделі. У США бюджетні виплати визначалися рівнем доходів фермерів, у ЄС бюджетні кошти розподіляють виходячи із площі земельних угідь.

З огляду на неготовність вітчизняного аграрного сектору до умов СОТ, на наш погляд, назріла необхідність на регіональному рівні провести переорієнтацію напрямків державної підтримки, використовуючи світовий досвід, який показав, що найефективнішою формою державної підтримки сільського господарства є розвиток лізингових відносин у галузі. Система державної підтримки сільськогосподарського виробництва на основі лізингу в Україні перебуває в стадії становлення й розвитку. Лізингодавець, що бере кредит на придбання здаваного в оренду майна, одержує процентний податковий щит. Відносячи відсотки по кредиту на собівартість продукції (послуг), лізингодавець зменшує оподатковувану базу податку на прибуток. Найбільш значна податкова пільга для лізингоотримувача, що здійснює інвестиції - зменшення суми податку, що сплачується, на прибуток через зниження оподаткованої бази.

Але за останні роки формується ринок сільськогосподарської техніки в основному за рахунок лізингу. Механізм державної підтримки сільськогосподарського виробництва на основі лізингу повинен здійснюватися на наступних рівнях (рис. 2).

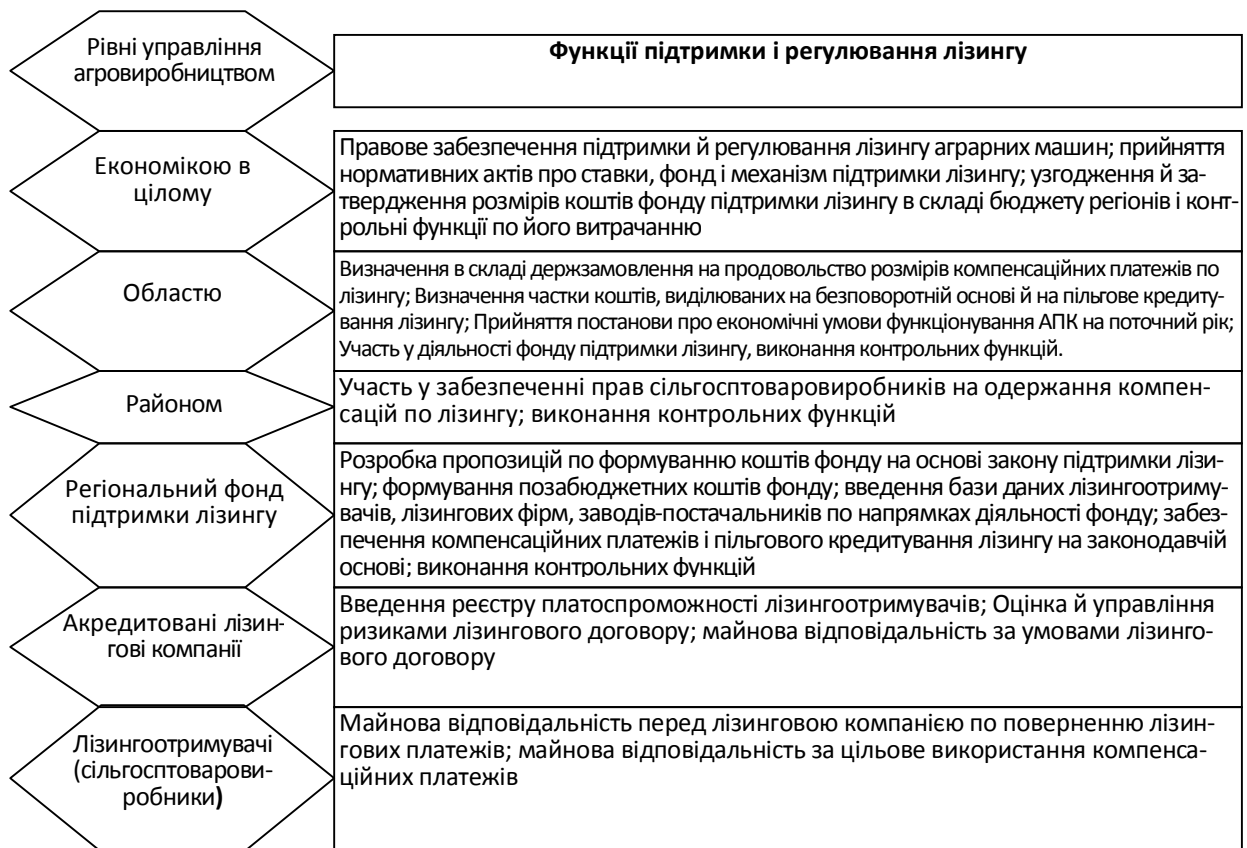


Рисунок 2 – Механізм державної підтримки сільськогосподарського виробництва на основі лізингу

У цей час у цілому по країні забезпеченість справними тракторами становить лише 29% від потреби. Парк основних видів техніки становить 15-40% від нормативного, технологічні навантаження на машини виросли в 4-5 рази. Аналіз господарської діяльності сільгосптоваровиробників свідчить про те, що тільки через відсутність необхідного числа тракторів і комбайнів, ПММ і добрив протягом п'яти останніх років повністю

не обробляються ріллі. Втрати зернових через недотримання нормативних строків збирання врожаю (у зв'язку з високим навантаженням на комбайн), а також через значний знос техніки становлять 15-20% за сезон.

З урахуванням усього вищесказаного, головна функція господарського механізму полягає в тому, щоб синхронно функціонували всі його елементи й важелі: форми й методи оперативного управління виробництвом, економічне стимулювання, форми організації виробництва, правовий механізм.

Висновок. Представлений механізм державної підтримки сільськогосподарського виробництва на основі лізингу являється потужним важелем проведення аграрної й фінансової політики в сільському господарстві. Він передбачає розподіл функцій і відповідальності за ієрархічно-територіальними рівнями управління економікою.

Література:

1. Білоусова О.С. Ретроспектива та стан розвитку лізингу в країнах з розвинутою ринковою системою / О.С. Білоусова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство. – 2005. – № 5. – С.8-13
2. Кадацька А.М. Проблеми та перспективи розвитку лізингу в Україні / А.М. Кадацька // Вісник СНАУ. Серія: Фінанси і кредит. – 2005. - №1(18). – С. 53-57
3. Коваленко Н. Тенденції розвитку лізингу: світовий досвід і реалії в Україні / Н. Коваленко, Ю. Човнюк // Банківська справа. – 2000. – №6. – С. 29-32.
4. Левковець О.М. Економіко-організаційний механізм державного регулювання лізингу. Дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук./ О.М.Левковець - Харків: ХНУ ім. В. Каразіна-2001.-210 с.
5. Трофімов О.В. Поняття та ознаки лізингу як виду господарської діяльності / О.В. Трофімов // Юридична Україна. – 2005. – №2. – С.53-60
6. Чопенко В. Бюджет - ліжечко для АПК / В. Чопенко // Дзеркало тижня. – 2001. – №44(368), 10-16 листопада. – С. 14-15.
7. Лист Державної податкової інспекції от 30.11.2000. р. "Щодо оподаткування операцій фінансового лізингу".
8. Селюченко Н.Є. Планування та організація оновлення основних засобів на засадах лізингу: Автореф. дис. к.е.н.: 08.02.03 / Селюченко Н.Є. // Державний ун-т "Львівська політехніка". – Л., 2000. – 20 с.

Стаття надійшла: 20.10.2012 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Горелов Д.О.

УДК 338.439

ПРОБЛЕМА ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Растопчина Ю.Л., канд. экон. наук, доцент

Ковалева Е.И.

Научно-исследовательский университет «Белгородский государственный университет»

Аннотация. В статье предлагается классификация регионов России в зависимости от уровня их продовольственной безопасности и выделение факторов, которые на нее влияют.

Ключевые слова: национальная экономика, продовольственная безопасность, регион, аграрная реформа, продукты питания.

The abstract. The classification of Russia regions depending on level of their food safety and allocation of factors which it influence are offered in the article.

Keywords: national economy, food safety, region, an agrarian reform, food stuffs.

Постановка проблемы. Термин «продовольственная безопасность» имеет широкое распространение. Проблемы «международной продовольственной безопасности» появились на повестке дня у мирового сообщества начиная с 70-х годов XX в. В декабре 1974г. Генеральная Ассамблея ООН одобрила разработанные на основе рекомендаций ФАО «Международные обязательства по обеспечению продовольственной безопас-